הכא במאי עסקינן כגון שהיתה עידית דניזק כזיבורית דמזיק רבי ישמעאל סבר בדניזק שיימינן ור"ע סבר [2]בדמזיק שיימינן מ"ט דרבי ישמעאל נאמרה [1]שדה למטה ונאמרה [1]שדה למעלה מה שדה האמורה למעלה דניזק אף שדה האמורה למטה דניזק ור"ע סבר מיטב שדהו ישלם דהאיך דקא משלם ור' ישמעאל אהני גז"ש ואהני קרא אהני גז"ש לבדאמרן אהני קרא דאי אית ליה למזיק עידית וזיבורית דידיה לא שויא בעידית דניזק דמשלם ליה ממיטב רע"א לא בא הכתוב אלא לגבות לניזקין מן העידית וק"ו להקדש מאי ק"ו להקדש [2]שור רעהו אמר רחמנא [3]ולא שור של הקדש אלא לאומר הרי עלי מנה לבדק הבית דאתי גזבר ושקיל מעידית לא יהא אלא בעל חוב ובעל חוב דינו בבינונית וכ"ת קסבר ר"ע בעל חוב בעידית בניזקין איכא למיפרך מה לבעל חוב שכן יפה כחו בניזקין תאמר בהקדש שכן הורע כחו בניזקין לעולם דנגחיה תורא דידן לתורא דהקדש ור"ע סבר לה כר"ש בן מנסיא [6]דתניא ר"ש בן מנסיא אומר שור של הקדש שנגח לשור של הדיוט פטור ושל הדיוט שנגח לשור של הקדש בין תם ובין מועד משלם נזק שלם אי הכי ממאי דבעידית דניזק כזיבורית דמזיק פליגי דלמא דכ"ע בדניזק שיימינן והכא בפלוגתא דר"ש בן מנסיא ורבנן קמיפלגי דר"ע סבר לה כר"ש בן מנסיא ור' ישמעאל סבר לה כרבנן א"כ מאי לא בא הכתוב ועוד מאי ק"ו להקדש ועוד הא אמר רב אשי

תניא

הכא במאי עסקינן כגון שהיתה עידית דניזק כזיבורית דמזיק. ולרבי ישמעאל נמי אין שמין אכילת ערוגה אלא לפי מה שהיתה אם שמינה שמינה אם כחושה כחושה ולאחר שמשומה בנית דין ואמר אין לי מעות לפורעו יטול קרקע בדמי מעות מזקו ובא להגבותו מזיבורית שלו והיא טובה כעידית של ניזק והלה אומר מעידית שלך הגביני לפי דמי מזקי שכן אמרה תורה מיטב שדהו וגו': **רבי ישמעאל סבר בדניזק שיימינן.** ומיטב שאמרה תורה שאם בא להגבותו קרקע גרוע מעידיתו של ניזק ויש לו להגבותו ערוגה במיטב[3] של ניזק על כרחו יגבהו ממיטב אבל טובה מעידיתו של ניזק אין לנו לכוף את המזיק לפרוע ואפילו יש לו: **בדמזיק שיימינן.** ממיטב שדותיו אמרה תורה שיגבנו: **נאמרה שדה למעלה. לענין זק וכאב בשדה אחר: ונאמרה שדה למטה.** לענין תשלומין מיטב שדהו וגו': **ורבי עקיבא.** שדהו ישלם כתיב במשלם הכתוב מדבר דהייגו מזיק. והכי קאמר ר"ע לא בא הכתוב להקל על המזיק להפטר בזיבורית שלו אם היא כעידית של ניזק אלא להגבות לניזקין מן העידית של מזיק: **ורבי ישמעאל.** אמר לך: **אהני גזירה שוה. דשדה שדה דבניזק שיימינן: ואהני קרא.** דשדהו ישלם דמשמע דבמזיק שיימינן: **וזיבורית דידיה לא שויא כעידית דניזק.** אהני קרא לשאומי מעידית דידיה דאי לאו קרא הוה אמינא לא חייביה רחמנא טפי ממיטב דניזק ולא רמי דיניה דניזק אעידית דמזיק ולישקול מאי דמשכח גביה כאילו לא הוה ליה עידית: **וק"ו להקדש.** וקא סלקא דעתך בניזקין נמי קאי: **לא יהא אלא בעל חוב.** בדבורא בעלמא דקביל עליה מי עדיף מחוב דתנן בבינונית דאם החמירה תורה בניזקין לא יפיגו חוב מיניה: **איכא למיפרך.** כלומר אפילו סבירא ליה הכי לא יפיגו הקדש מיניה דאיכא למיפרך מה לבעל חוב שכן הדיוט דינא הוא דלישקול בעידית: **שכן יפה כחו בניזקין.** שאבדו חייב במזקו: **משלם נזק שלם.** ודרש רעהו הכי רעהו הוא דמשלם חצי נזק אבל להקדש נזק שלם ולגבי היזק הקדש דרש הכי לרעהו הוא דמחייב אבל הקדש שהזיקה פטור: **אי הכי.** דר"ע כר"ש אוקמת ליה מאי דוחקין דאוקמת פלוגתא דרישא בשומא דניזק ומזיק דלמא לגבות מן העידית דקאמר ר"ע נמי מעידית דניזק קאמר דהיא זיבורית דמזיק כר' ישמעאל ואמינא לא פליג עליה אלא בק"ו להקדש דר' ישמעאל לא סבירא ליה דר"ש בן מנסיא: **אם כן.** דלא פליג עליה דרישא מאי לא בא הכתוב דקאמר דמשמע לא בא לכך אלא לכך: **ועוד.** אי ר"ע קולא קאמר לגבי מזיק כר' ישמעאל: **מאי קל וחומר להקדש.** דקאמר הואיל וקולא היא היכי מצי למימר וק"ו דמקילינן נמי גבי הקדש: תניא

כגון שהיתה עידית דניזק כזיבורית דמזיק. ואיפכא לא מצי למימר דכ"ע מודו דאינו נותן אלא מעידית שיש לו ואינו חייב לקנות כדאמרינן בפ"ק דבבא קמא (דף ז:) אין לו אלא זיבורית כולן גובין מן הזיבורית ומיהו אי בשל עולם הן שמין לר"ע הוה מצי למימר כגון דאית ליה למזיק עידית ביטונית וזיבורית וזיבורית דידיה כעידית דעלמא ועידית דידיה כעידית דניזק ואפילו למאן דאמר בשלו הן שמין הוה מצי למימר דאיכא ביניהו כגון דעידית דמזיק כזיבורית דניזק דלמ"ד לו כסף או מיטב משלם כסף לר' ישמעאל ולר"ע משלם מיטב שלו: **שור רעהו אמר רחמנא ולא שור של הקדש.** תימה אמאי לא מוקי לה בשן ורגל שהזיק את הקדש דהתם לא כתיב רעהו ומקרן ליכא למילף שכן אינה מועדת מתחילתה וגזירה שוה דתמת נתינה ישלם כסף לא נתקבלה אלא לענין מיטב דוקא ולא לענין משלומין דאי לכל מילי א"כ נפטרו כולהו ברשות הרבים וכליס ושור פסולי המוקדשים וטמון וי"ל כיון דכתיב רעהו תו ליכא למילף מיטב בשן ורגל שהזיק את הקדש מק"ו דהדיוט דאיכא למיפרך מה להדיוט שכן יפה כחו לענין קרן וכה"ג פריך בסמוך שכן יפה כחו בניזקין וכי קאמר אלא באומר הרי עלי מנה וכו' לא בעי לאוקמא בשן ורגל משום דמזקין אמזקין אסיק אדעתיה שפיר דאיכא למיפרך שכן יפה כחו אבל מזקין אמולה לא הוה סלקא דעתיה למיפרך דהא כי מוקי לה כר"ש בן מנסיא לא פרכינן מה להדיוט שכן יפה כחו לענין ריבית ואונאה אמזקין ועוד יש לומר דכולהו מזקין פטורין בהקדש כדמוכח בירושלמי ברישא פרקא דאמר במה אנן קיימין אי בהכשר מזקין הא תנינא שור רעהו ולא שור של הקדש ואי בנזקי גופו הא תני רבי חייא מזקין להדיוט ואין מזקין לגבוה אלא באומר הרי עלי מנה כו' משמע דלא משכח מזקין להקדש לא בשן ורגל ולא באדם המזיק ובפ"ק דבבא קמא (דף ט:) נמי תנן נכסים שאין בהן מעילה ואכולהו ד' אמות קאי ואפילו אמזקי אדם למ"ד מבעה זה אדם והא דמשמע בפרק השואל (ב"מ דף עט:) דאדם המזיק את ההקדש חייב לשלם קרן היינו מדרבנן וא"ת והא הקדש יליף מתרומה דכתיב בה (ויקרא כב) כי יאכל פרט למזיק והתם בתרומה חייב לשלם קרן דמזיק ממון כהן הוא וי"ל דאע"ג דבתרומה חייב לשלם מ"מ לא מהאי קרא מפיק אלא מקרא אחרינא דהוי כגוזל תבירו ומזיקו והשתא כולהו מזקין דפטירי בו בהקדש יליפין מאדם דיותר ראוי לחייב אדם המזיק בידים ממזיק ע"י כריית בור או שולח בעירו וא"ת א"כ רעהו דכתב רחמנא למה לי וי"ל דאי לאו דאשכחן בחד דוכתא דפטר רחמנא להדיוט בהקדש לגמרי לא הוה דרשינן כי יאכל פרט למזיק אלא לפטור מחומש לחודיה: **ורבי** עקיבא סבר לה כר"ש בן מנסיא. ואם תאמר בפ"ק דבבא קמא (דף ה.) דפרכינן וליתני תרי גווני שור ומשני הא תבריה ר"ע לגזזיה אכתי מיקשי לו דליתני שור דאיכא הדיוט ושור דאיכא הקדש דדייניהו חלוקין אליבא וי"ל דבהקדש לא קמיירי וא"ת אכתי איכא למיפרך מה להדיוט שכן יפה כחו בנזקי אדם ובור תאמר בהקדש שהורע כחו באדם המזיק דכי יאכל פרט למזיק ובור דכתיב (שמות כא) והמת יהיה לו שהמת שלו וי"ל דאיכא למיעבד ק"ו הכי מה קרן הדיוט דקיל דתם אינו משלם אלא מ"ג גובה במועד מן העידית קרן הקדש דחמיר לא כ"ש: **ועוד מאי** ק"ו להקדש. פי' בקונטרס הואיל ומן העידית דקאמר ר"ע אינה קאי ולאקולי אתא דיהיב ליה מזיק מזיבורית אם כן מאי ק"ו להקדש גריעותא הוא ודקא דמ"מ איצטריך ק"ו דמשלם ממיטב דניזק ולא מזיבורית דניזק ונראה דה"פ מאי קל וחומר להקדש דלענין לחייבי מזיק בהקדש לא קאמר דהא מרעהו נפקא כדדרים ר"ש בן מנסיא אלא לענין מיטב קאמר ולא הוה ליה לר"ע לאהדורי לרבי ישמעאל ק"ו כיון שר' ישמעאל עצמו היה מודה בכך אי לאו משום דפטר ליה לגמרי וה"ר שלמה מרודוש תירץ דה"פ מאי ק"ו להקדש דשיימינן בעידית דניזק ולא בדמזיק מי ידענין עידית דהקדש שמא יש להקדש עידית בסוף העולם טובה שאין כמוה ועל כרחיך בדמזיק שיימינן דלא שייך כלל למיסס בדניזק:

ורבי

מסורת הש"ס

6) כ"ק לז:, ב) [כמיטב רש"ס],

תורה אור השלם

1. כִּי יַבְעֵר אִישׁ שָׂדֶה אוֹ כֶרֶם וְשִׁלַּח אֶת בְּעִירוֹ וּבִעֵר בִּשְׂדֵה אַחֵר מֵיטַב שָׂדֵהוּ וּמֵיטַב כַּרְמוֹ יְשַׁלֵּם: שמות כב ד

2. וְכִי יִגַּף שׁוֹר אִישׁ אֶת שׁוֹר רֵעֵהוּ וָמֵת וּמָכְרוּ אֶת הַשּׁוֹר הַחַי וְחָצוּ אֶת כַּסְפּוֹ וְגַם אֶת הַמֵּת יֶחֱצוּן: שמות כא לה

גליון הש"ס

גמ' שור רעהו אמר רחמנא. ע' תשובת רשד"ם מלק י"ד סימן רמטו:

מוסף רש"י

ר' ישמעאל סבר בדניזק שיימינן. דהא דכתיב נקרא שישלם לו בדמי מזקו מקרקע מיטב, אחדות דניזק קאי ומשלם ליה מזיק דמי מזקו קרקע מיטבורית שלו בשוה מזקו, שהרי הוא כמיטב שדהו של ניזק (ב"ק ו:). ור"ע סבר בדמזיק שיימינן. למיטב דקרא, דייהיב ליה מעידית דידיה (שם). אף שדה האמורה למטה של ניזק. והכי קאמר קרא אשם יש למזיק קרקע הדומה לעידית דניזק יפלם לו היינה איעור דמי מזקו (שם). מיטב שדהו ישלם דהאיך דקא משלם. דהייגו שדה של מזיק ולא אתי גזרה שוה ועקר ליה לקרא (שם). ואהני קרא. דמשלם מיטב דהאיך דקא משלם (שם). דמשלם ליה ממיטב. דידיה, הואיל חבורית שלו לא הוא כעידית דניזק (שם). ולא שור של הקדש. דאם נגח שור של הקדש פטור, והוא הדין לכל שאר מזקין שאם מזיק את ההקדש פטור, ליתנא אחריתא לכי נקט שור הקדש ולא מוקי לה באמלת בהמתו שהיה הקדש, משום דלא משכחת לה, דאי שדה מרס לכהנים הוי וכשדה הדיוט דמי, וליכא למימר ק"ו להקדש, ושדה הקדש נמי דהוי לעורך נדק הנים, אי המקדיש פודהו נאלתר אי

עין משפט נר מצוה

ט א ב טוש"ע מ"מ סי' מיט סעיף ח:

י ג מיי' פ"מ מהל' מזקי ממון הלכה ח סמג עשין סו:

מוסף רש"י (המשך)

מוכרין אותו נאלתר לאחר, וכשיגלח ביובל להכנים הוי, דכתיב (ויקרא מ) והיה השדה בצאתו ביובל וגו', ולהכנים הוי ולא קודש פדייה אין מעילה בקרקעות, דכל המחובר לקרקע כקרקע דמי (ב"ק ו:). וכי תימא קסבר ר"ע בעל חוב שקיל בעידית דניזקין. אפילו הכי לא גמרינן הקדש מינה, דאיכא למפרך מה לב"ש שכן יפה כחו בניזקין. שההדיוט הוא טועל בהזיקו מן העידית, תאמר בהקדש שכן הורע כחו בניזקין. דלא שקיל מזק מידי (שם ז:). בין תם בין מועד משלם נזק שלם. וקדרים ליה לרעהו הכי, שור של רעהו הוא דכי הוי מזיק מם לא משלם אלא חצי נזק, אבל אי מזיק שור של הקדש משלם מזיק מזק שלם ואפילו תם, וקאמר ר"ע דשקל הקדש איעור דמי שורו מעידית קרקעות של מזיק (שם). דלמא דב"ע בדניזק שיימינן. ולא משלם ליה מזיק אלא זיבורית, הואיל והוא כעידית דניזק דמודה ר"ע לר' ישמעאל דאמר מיטב שדהו של ניזק, ועידית דקאמר ר"ע עידית דניזק קאמר ולא אתי לאיפלוגי עליה אלא בהקדש (שם). בפלוגתא דר"ש בן מנסיא ורבנן קמיפלגי. דשמעיה ר"ע לר' ישמעאל דלא אייבי אלא בהדיוט, אבל בנזקי הקדש פטר ליה, ואתי ר"ע לפלוגי עליה (שם). א"כ מאי לא בא הכתוב. דמשמע דבקרא גופיה פליגי דלא בא הכתוב אהכי, אלמא בהדיוט נמי פליגי (שם). ועוד מאי ק"ו להקדש. הואיל ומן העידית דקאמר ר"ע אינה קאי ולאקולי אתא דיהיב ליה מזיק מזיבורית, מאי ק"ו להקדש, גריעותא הוי ולר"ע יפה כחו דהקדש נמקין, דאמר דאפילו הוי מזיק מם שקיל הקדש מזק שלם ונפקא ליה מרעהו (שם).

ורבי שמעון היא דדריש טעמא דקרא. לא פליגי אלא היכא דאיכא נפקותא כגון גבי חובל (ו) בגד אלמנה וגבי לא ירבה לו נשים וה"נ משום האי טעמא שיימינן בדמזיק: **ורבי** תימא כי היכי דבי מפיק בו'. פי' בקונטרס משום מילתא אחריתי קאמר ולא טעמא לזיבורית הוא וגראה לפרש דה"ק דלא תימא על כרחך טעמא דיותר ממה שהאיש רוצה ליתא דחיישינן לחינא מדלא תקינו ליה רבנן כתובה מינה אם הקניטתו עד שגירשה: **משום** חינא. פירש בקונטרס שיהיו האנשים נושאים חן בעיני הנשים וינשאו להם וקשה דנפרק הכותב (כתובות דף פד.) תנן ר' עקיבא אומר ינתנו לכושל שבהם ואיכא דמפרש בגמ' לכתובת אשה משום חינא ולפירוש הקונטרס לא הוה ליה למיקריה כושל דאדרבה האיש כושל שצריך למצוא חן בעיני האשה ובפרק נערה (שם דף נג:) ובפ"ק דקדושין (דף ג:) קתו לבניכם נשים ואת בנותיכם תתנו לאנשים בשלמא בנו בידו אלא בתו מאי עביד לה אלמא יותר הבעל מוצא לישא אשה ממה שהאשה תמצא בעל ולעיל נמי יותר מהאנשים רוצה לישא אשה רוצה לישא וגראה כפר"ח דפירש משום חינא שיהו הכל קופצין עליה לישאנה והכי איתא בהדיא בירושל' דפירקין (ז): **ממאן** אילימא מיתמי מאי אירא בו'. הכא לא שייך לשנויי כדלעיל כתובת אשה מיטטריכא ליה והוא הדין כל מילי דהא קתני מזקין בעידית ואית ספרים דגרסי הכי אילימא מיתמי והתנן אין נפרעין כו' ופריך אמזקין ובעל חוב:

בקבלן. פי' בקונטרס שהתפיסה בנו מטלטלין בכתובתה והיא מסרתן לידו בתורת קבלנות והחזירתן לבנו וקשה דאמרינן בגטו (ב"ב דף קעד.) דהיכא דנשא ונתן ביד אין לו למלוה על הלוה כלום ושמא היינו שלקח המעות מיד המלוה ונתן ללוה אף על גב דמשמע התם דבלשון תליא מילתא שמא תרוייהו בעינן:

אלא למאן דאמר אי אית ליה משתעבד בו'. והכא מיירי בדלית ליה דאי אית ליה מזקין [ס] אמאי בעידית כיון שיש ממון ליתומין דאפילו מיירי בקטנים דלא מצי ערב לאשתעויי דינא בהדייהו מ"מ לא היה להם לגבות כי אם מן הזיבורית כיון דאית ליה נכסי ליתמי ובקונטרס פי' דהכא בדלית ליה דאי אית ליה הא קי"ל בגטו פשוט (שם דף קעג.) המלוה מחירו על ידי ערב אין נפרעים מן הערב תחילה וקשה דהכא מיירי בקבלן: מלוה

אפילו כל הני נמי אלא לאו מיניה אמר רב אחא בר יעקב הכא במאי עסקינן כגון שנעשה ערב לנזקי בנו לבעל חוב בנו ולכתובת כלתו והאי כי דיניה והאי כי דיניה ניזקין ובעל חוב דמחיים גבו איהו נמי כי מגבי כמחיים מגבי כתובת אשה דלאחר מיתה גביא ולאחר מיתה ממאן גביא מיתמי איהו נמי כי מגבי כלאחר מיתה מגבי ותיפוק ליה דערב דכתובה לא משתעבד בקבלן הניחא למאן דאמר קבלן אף על גב דלית ליה נכסי ללוה משתעבד שפיר אלא למאן דאמר אי אית ליה משתעבד אי לית ליה לא משתעבד מאי איכא למימר איבעית אימא בדהוו ליה ואישתדוף ואיבעית אימא כל לגבי בריה שעבודי משעבד נפשיה [ט] איתמר ערב דכתובה דברי הכל לא משתעבד קבלן

[ו] תניא בהדיא [1] מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם מיטב שדהו של ניזק ומיטב כרמו של ניזק דברי רבי ישמעאל רע"א [א] מיטב שדהו של מזיק ומיטב כרמו של מזיק [ב] רבינא אמר לעולם מתני' ר"ע היא דאמר מדאורייתא בדמזיק שיימינן ור"ש היא [ג] דדריש טעמא דקרא ומה טעם קאמר מה טעם הניזקין שמין להן בעידית מפני תיקון העולם דתניא אמר [ד] ר"ש מפני מה אמרו הניזקין שמין להן בעידית מפני הגזלנים ומפני החמסנין כדי שיאמר אדם למה אני גוזל ולמה אני חומס למחר ב"ד יורדין לנכסי ונוטלין שדה נאה שלי וסומכים על מה שכתוב בתורה ומיטב כרמו ישלם דהיינו שדה נאה ודירה נאה ויאמר אקפוץ ואלונו כדי שאגבנו בחובי לפיכך אמרו בע"ח בבינונית אלא מעתה יהא בזיבורית א"כ אתה נועל דלת בפני לווין כתובת אשה בזיבורית דברי ר' יהודה ר"מ אומר בבינונית אמר ר"ש מפני מה אמרו כתובת אשה בזיבורית [ה] שיותר ממה שהאיש רוצה לישא האשה רוצה לינשא [ו] דבר אחר [ז] אשה יוצאה לרצונה ושלא לרצונה והאיש אינו מוציאה אלא לרצונו מאי דבר אחר וכ"ת כי היכי דכי מפיק לה איהו תקינו לה רבנן כתובה מיניה כי נפקא איהי נמי ליתקני ליה רבנן כתובה מינה ת"ש אשה יוצאה לרצונה ושלא לרצונה והאיש אינו מוציא אלא לרצונו אפשר דמשהי לה בגיטא: כתובת אשה בזיבורית: אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן לא אמרן אלא מיתמי אבל מיניה דידיה בבינונית מיתמי מאי אירא כתובת אשה אפילו כל מילי נמי דהא [ח] תנן אין נפרעים מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית אלא לאו מיניה לעולם מיתמי וכתובת אשה איצטריכא ליה ס"ד אמינא [ט] משום חינא אקילו רבנן גבה קמ"ל אמר רבא ת"ש ר"מ אומר כתובת אשה בבינונית ממאן אילימא מיתמי לית ליה לר"מ הא דתנן אין נפרעים מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית אלא לאו מיניה מכלל דרבנן סברי בזיבורית לא לעולם מיתמי ושאני כתובת אשה משום חינא אמר אביי ת"ש הניזקין שמין להן בעידית ובעל חוב בבינונית וכתובת אשה בזיבורית ממאן אילימא מיתמי מאי אירא כתובת אשה

תניא בהדיא. דלרבי עקיבא דמזיק שיימינן: **ורבי שמעון היא.** מתני' דקתני במידי דאורייתא מפני תיקון העולם רבי שמעון שהיה תלמיד של רבי עקיבא אמרה: **דדרים.** נמי בעלמא טעמא דקרא בכבא מציעא (דף קטו.) גבי לא תחבול בגד אלמנה (דברים כד) דקאמר עשיה ממשכנין אותה: **מפני תיקון העולם.** כדקתני בברייתא שיאמר אדם למה אני גוזל כו': גזלן לא יהיב דמי ממסן יהיב דמי [ו]: **יולאה לרצונה כו'.** על כרחה בעל מגרשה: **מאי דבר אחר.** היכי הוי טעמא לכתובה למיסקל בזיבורית: **וכ"ת.** כלומר מילתא אחריתי קאמר ולא טעמא לזיבורית הוא: **אפשר דמשהי לה.** ולא יהיב לה גיטא וכיון דלא אשתי מדעתיה גירשה: **אלא מיתמי.** כגון כתובת אלמנה: **משום חינא.** שיהו אנשים נושאין חן בעיני הנשים וינשאו להם: **ממאן.** קאמר כל הני דמתני': **אילימא מיתמי.** מזקין היכא דמית מזיק וגבי מיתמי מי גבי מעידית הא תנן אין נפרעים מנכסי יתומים אלא מזיבורית: **כגון שנעשה ערב כו'.** לעולם כתובה מיניה דידיה בזיבורית וכולה מתני' בערב קמיירי שנעשה ערב לבנו לנזקו ולהלואתו ולכתובת אשתו לפורעה בשבילו אם לא יפרעה ולא פרעה ומת ואתו וגבו מן הערב והכא ודאי אע"ג דלאו מיתמי גביא לא מגבינן לה אלא מזיבורית דהאי כי דייניה והאי כי דייניה: **נזקין וחוב.** דדייניהו ליפרע נמי מחיים של בן תביעתן אינה באה כלומר שנפרעים מן הערב נפרעים ממנו כדין שהיו נפרעים מן הבן אם היה בחיים והיו לו נכסים: **אילימא נמי.** ערב: **לא משתעבד.** לפרוע דהכי פסקינן הלכתא לקמן בסמוך [ז]: **בקבלן.** שנעשה עליה קבלן שהתפיסה בנו מטלטלין לכתובתה והיא מסרתן לידו בתורת קבלנות והחזירתן לבנו: **הניחא למ"ד.** בב"ב בגטו פשוט [ח]: **אית ליה נכסי ללוה.** בשעת הלואה דאיכא למימר עלייהו שמין הערב הזה וגמר ושעבד נפשיה: **משתעבד.** ואם שטפו נהר אחרי כן נפרעין מן הערב: **מאי איכא למימר.** הא ודאי לית ליה נכסים ללאותו הבן דאי הוו ליה נכסים לא היו פורעים מן הערב דתנן [ט] המלוה את חבירו ע"י ערב לא יפרע מן הערב (תחילה) ומוקמינן לה יתבע מן הערב תחילה: **בדהוו.** נכסים לבן בשעת מלוה: **ואשתדוף.** השתא: **לגבי בריה.** בשביל בנו: **דברי הכל לא משתעבד.** אדלא הערב בעלמא הוא ועוד לאו מידי חסרה שלא הוציאה כלום משלה: קבלן

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פ"ח מהל' מזקי ממון הל' ב ופ"ח הלכה י סמג עשין סו טוש"ע מ"מ סימן שפט סעי' ג וסי' מיט סעי' ח:
יב ב מיי' פ"ח מהל' גירושין הל' ח סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קיט סעיף ו:

תוספות רי"ד

היא הגרונה שבקרקעות כמו זו בורית: תניא א"ר שמעון בן אלעזר מפני מה אמרה תורה הניזקין שמין להן בעידית מפני הגזלנין והחמסנין כדי שיאמר אדם למה אני גוזל וחומס ולמחר ב"ד יורדים לנכסי ונוטלים שדה נאה שלי וסומכין על מה שכתוב בתורה מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם: ומפני מה אמרו חכמים ב"ח בבינונית כדי שלא יראה אדם דירה נאה לחבירו ויאמר אקפוץ ואלונו כדי שאגבנה בחובי: אלא מעתה יהא בזיבורית א"כ אתה נועל דלת בפני לוין: ומפני מה אמרו כתובת אשה בזיבורית דיותר ממה שהאיש רוצה לישא האשה רוצה להנשא: וכתובת אשה בזיבורית אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן לא שנו אלא מיתמי אבל מיניה דידיה בבינונית: אמר רבינא ת"ש מעיקרא דתקנתין יותר ממה שהאיש רוצה לישא האשה רוצה להנשא ואי ס"ד מיתמי האי משום דיתמי הוא חיובתא: איתמר ערב דכתובה דברי הכל לא משתעבד:

מסורת הש"ס

(א) ב"ק ז. נט.; (ב) [מתחילת הסוגיא עד כאן היא כולו בב"ק ו: ז.]; (ג) [קדושין סח: וש"נ]; (ד) [גי' הרי"ף והרא"ש ר"ש בן אלעזר אכל בשאלתות פ' משפטים פירון סב איתא א"ר שמעון מפני וכו' וכל"ל]; (ה) [יבמות קיג. כתובות סו.]; (ו) יבמות קיב.; (ז) [לעיל מח: וש"נ]; (ח) לעיל לה. וש"נ; (ט) ב"ב קנד: ערכין כג.; (י) [ב"ק סב.]; (כ) [דף נ.]; (ל) [דף קנד:]; (מ) ב"ב קעג.; (נ) [וע"ע תוס' כתובות פד. ד"ה לכתובת].

תורה אור השלם

1. כִּי יַבְעֵר אִישׁ שָׂדֶה אוֹ כֶרֶם וְשִׁלַּח אֶת בְּעִירוֹ וּבִעֵר בִּשְׂדֵה אַחֵר מֵיטַב שָׂדֵהוּ וּמֵיטַב כַּרְמוֹ יְשַׁלֵּם: שמות כב ד

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אלא למ"ד כו' אמאי בעידית ביון בו'. ע' ב"ב דף מז ע"ל תד"ה קבלן:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה וכ' ר' שמעון וכו' גבי חובל נ"ב ב"מ דף קטו:

מוסף רש"י

תניא בהדיא. דמן העידית דקאמר ר"ע דמזיק קאי (ב"ק ז.). משום חינא. שיהא מן האנשים בעיני הנשים לינשא להם (לעיל לה.) שיגלאו האנשים מן בעיני הנשים ויהיו נשאות להן שלא תלאנה להפסיד כתובתן (כתובות פד. וכעי"ז שם צז:). ערב דכתובה דברי הכל לא משתעבד. דמלוה קא עביד לזווגם ולא מידי מחסר לה דהא לה יהיבי זוזי (ערכין כג.).

קבלן דבעל חוב. תרתי לחיובא איכא חדא דקבלן הוא ועוד דחסריה ממונא: **מעיקרא דתקנתא.** משורש טעם התקנה דקתני מפני מה כתובה בזיבורית יותר משאר כו׳: **היולא על היתומים.** שלוה אביהם: **שכתוב בו שכח.** שהתנה עם המלוה לגבות מעידית: **חדש.** דלא מהני תנאה לגבי יתומים דהא סתם בעל חוב בזיבורית ולגבי יתמי משתנה דינו: **מה דרכו של לוה להוליא.** לפרוע: **פחות שבכלים.** שמרלונו לא יפרע עידית: **כיון דדיניה מדאורייתא בעידית.** שהרי שיעבדה לו ועשה קרקע זו ערב למלוה וערב משתעבד מה״ת ד׳ דכתיב אנכי אערבנו (בראשית מג): **כגון שהיה זיבורים זו של מזיק בעידית של ניזק.** דמדאורייתא מיהא גבי: **ור׳ ישמעאל היא.** דאמר מדאורייתא בדניזק שיימינן ומפני תיקון העולם אמור רבנן בדמזיק שיימינן כדתנן במתני׳ וגבי יתמי אוקמוה אדאורייתא: **אלא אף על גב דכתיב עידית בשטרא.** ותיובתא דרבא: **מאי עידית.** דקתני הכא דאע״ג דכתבה בשטר הלואה אינו גובה ממנה כגון דשפאי עידית לאחר הלואה קפלה מלפניו שאינו יכול לגבות הימנה כגון שנטלוה מסיקין או נשדפה או שטפה נהר דבעיל ליה תנאיה דמהשתא הו״ל להאי בעל חוב לגבויי זיבורית מדאורייתא ומשום שלא תנעול דלת אמור רבנן בינונית וגבי יתמי אוקמוה אדאורייתא: **וכדרבא.** דאמר דהיכא דשפאי עידית אזל ליה דייניה: **הזיק ויבורים גובה.** דמי מזקו מן העידית של מזיק ואפילו עידי עידית לר״ע מדאורייתא ולרבי ישמעאל מדרבנן: **שפאי עידים.** לאחר היזק ועדיין יש לו עידית ובינונית וזיבורית אלא שזו היתה יפה מאוד: **גובה מן הבינונים.** דאזל ליה דייניה דא״ל היאך נסתפקה שדך ומזלך גרם ובדין הוא דנדחייה אגל זיבורית אלא מפני תיקון העולם הוא: **וגבי יתמי אוקמוה כו׳.** לאו אדרבא קאי אלא אדתנא ר״א ניתאה: **הקנתא הוא דעבוד רבנן.** לחוס על היתומים להעמידם על דין תורה שיהא זה טורח ומוכר את הזיבורית אאין להם מי יערב בשבילם: **או דילמא.** לאו תקנתא הוא אלא דינא הוא לאוקמינהו אדאורייתא שדינו בזיבורית דטעמא מאי אמרי דייניה בבינונית משום נעילת דלת הלכך אי נמי לא מיתקני רבנן למיגבי מיתתי בינונית אין כאן נעילת דלת אלא מסיק אדעתיה האי מלוה לנעול דלת וליחוס דילמא מיית ליה ונפלי קמי יתמי ומגבו ליה זיבורית ואי טעמא הכי הוא אפילו גדולים נמי דינן כן: **לשבועה.** לענין שאמרו מכמיס הכא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה ואפילו הוליא אטר דאי הוה אבוהון דיתמי קיים דלמא הוה טעין ואמר אשתבע לי דלא פרעתיך ומשבעינן ליה כדאמרינן בשבועות (דף מא.) והשתא אגן טענינן בשביל יתמי ולהא מילתא אפילו גדולים נמי: **דגדול לגבי מילי דאביו קטן הוא.** ולא ידע אי פרעיה אבוה אי לא אבל לענין זיבורית אימא לך דטעמא משום דחסו רבנן עלייהו להעמידם על דין תורה הוא וקטנים ולא גדולים: במקום

מצוה הוא דעבד ולא מידי חסרה. תרתי בענין אבל היכא דלאו מצוה עבד ולא חסרה כגון שנעשה ערב אחר הישואין או עבד מצוה וחסרה משתעבד: **פחות שבכלים.** וה״ה כשבא ליתן לו קרקע ונתן לו פחות שבקרקעותיו דהיינו זיבורית אבל פחות שבכלים היינו מיטב כדאמרינן בפ״ק דב״ק (דף ז:) דכל מילי מיטב הוא:

כיון דדיניה **מדאורייתא בעידית.** גרלה דסבר שעבודא דאורייתא דאי דרבנן אע״ג דמייניה דייניה מדאורייתא בעידית מיתתי יהא בזיבורית כיון דמדאורייתא לא גבי כלל ומר זוטרא ואבוי דסברי מיתתי מזיבורית צריך לומר דקסברי שעבודא לאו דאורייתא כדפרישנן בתמניתין דאי לאו הכי מאי טעמא אפקעוה רבנן אי נמי לא פלוג רבנן ביתמי: **מאי עידית שפאי עידית.** פירש בקונטרס מאי עידית דקתני הכא דאע״פ שכתבה בשטר הלואה אינו גובה ממנה כגון דשפאי עידית אחר הלואה קפלה מלפניו שאינו יכול לגבות הימנה כגון שנטלוה מסיקין או נשדפה או שטפה נהר דבטל ליה תנאיה ומהשתא הוה ליה להאי בעל חוב לאגבויי זיבורית מדאורייתא ומשום נעילת דלת אמרו בבינונית וגבי יתמי אוקמוה אדאורייתא וכדרבא דאמר היכא דשפאי עידית לאחר היזק ועדיין יש לו עידית בינונית וזיבורית אלא שזו היתה יפה מאד גובה מבינונית דאזל ליה דייניה דאמר ליה האיך נסתפקה שדך ומזלך גרם וקשה לר״ת דאמאי עידית שפאי עידית משמע שסיתר הא דקא אמר מאי לאו דכתב עידית בשטר ולפי׳ הקונטרס הוה ליה למימר הכא במאי עסקינן בשפאי עידית ועוד עידי עידית מאן דכר שמיה ועוד לפירש הקונטרס שאם נתקלקל עידי עידית לא יגבה מן העידית הנשארת אם כן הוצעת כחן של ניזקין אגל בינונית דכי האי גוונא פריך בפ״ק דב״ק (דף מ.) ועוד דרבא משמע התם (דף מ:) דאית ליה בשל עולם הן שמין גבי ראובן שמכר כל שדותיו לשמעון ואם כן מאי עידי עידית שייך הכא דמעידי עידית דעלמא לא גבי מייניה ומפרש רבינו תם מאי עידית שפאי עידית כמו ובכל שפייס מרעיתם (ישעיה מט) דדרך שדות הטובות שאגל הנהר שסוף השדה שעל שפת הנהר ממש עומד למרעה בהמות וגריע מזיבורית מפני שהנהר שוטף תמיד מה שזורעים שם ואפילו הן עידית דקתני בברייתא היינו אפילו הן שפאי עידית אותה קרקע שמגבין יתומין אף על גב דגריעי מזיבורית וכדרבא דאמר היזק זיבורית גובה מן העידית אבל היזק שפאי עידית שהעמיד שם בהמותיו לרעות גובה מן הבינונית דלא חשיב מזקין דלהכי קיימי אלא הוה ליה כבעל חוב אע״ג דהעמיד אלא מדעת הבעלים: יתומין

(דף ז:)

קבלן דבעל חוב דברי הכל משתעבד ערב דבעל חוב וקבלן דכתובה פליגי איבא למ״ד אע״ג דלית ליה נכסי ללוה משתעבד ואיבא למאן דאמר אי אית ליה משתעבד אי לית ליה לא משתעבד [11]והילכתא בכולהו אע״ג דלית ליה משתעבד [12]בר מערב דכתובה דאע״ג דאית ליה לא משתעבד מאי טעמא מצוה הוא דעבד ולא מידי חסרה אמר רבינא ת״ש מעיקרא דתקנתין יותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא ואי ס״ד מיתתי האי משום דיתמי הוא תיובתא דמר זוטרא תיובתא: אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן משמיה דרב נחמן [13]שט״ח היוצא על היתומין אע״פ שכתוב בו שבח אינו גובה אלא מן הזיבורית אמר אביי תדע דבע״ח דיניה בבינונית ומיתתי בזיבורית א״ל רבא הכי השתא בעל חוב דיניה מדאורייתא בזיבורית כדעולא [14]דאמר עולא דבר תורה בעל חוב בזיבורית שנאמר [1]בחוץ תעמוד והאיש וגו׳ מה דרכו של איש להוציא פחות שבכלים ומה טעם אמרו בע״ח בבינונית כדי שלא תנעול דלת בפני לוין וגבי יתמי אוקמוה רבנן אדאורייתא אלא הכא כיון דדיניה מדאורייתא בעידית אפילו מיתתי נמי בעידית ולרבא והתני אברם חוזאה אין נפרעין מנכסי יתומין אלא מן הזיבורית [2]ואפילו הן ניזקין והא ניזקין דינן מדאורייתא בעידית הכא במאי עסקינן כגון שהיתה עידית דניזק בזיבורית דמזיק ורבי ישמעאל היא דאמר [3]מדאורייתא בדניזק שיימינן ומפני תיקון העולם תקינו רבנן בדמזיק וגבי יתמי אוקמוה רבנן אדאורייתא איני והתני רבי אליעזר ניותאה אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית ואפילו הן עידית מאי אפילו הן עידית לאו אע״ג דכתיב עידית בשטרא לא מאי עידית שפאי עידית כדרבא דאמר רבא הזיק זיבורית גובה מן העידית שפאי עידית גובה מן הבינונית וגבי יתמי אוקמוה רבנן אדאורייתא: אין נפרעין מנכסי יתומין אלא מן הזיבורית: בעי רב אחדבוי בר אמי יתומים שאמרו קטנים או אפילו גדולים תקנתא היא דעבוד רבנן גבי יתמי לקטנים עבוד רבנן לגדולים לא עבוד רבנן או דלמא משום דלא מסיק אדעתא דמלוה דמית לוה ונפלי נכסי קמי יתמי דהוה ליה נועל דלת הלכך אפילו גדולים נמי ת״ש [4]דתני אביי קשישא יתומין שאמרו גדולים וא״צ לומר קטנים ודלמא הני מילי לענין שבועה דגדול במילי דאבוה כקטן דמי אבל לענין זיבורית לא והלכתא יתומין

מסורת הש״ם

א) ב״ק ח. [ב״ב קעה:], ב) [לעיל מח:], ג) [מיכות לד. שבועות מב:], ד) [ב״ב קעג:], ה) [מכות פז.],

תורה אור השלם

1. בחוץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אַתָּה נֹשֶׁה בוֹ יוֹצִיא אֵלֶיךָ אֶת הָעֲבוֹט הַחוּצָה: דברים כד יא

גליון הש״ם

תוס׳ ד״ה כיון וכו׳ דסבר שעבודא דאורייתא. עי׳ פסחים דף סא ע״א תוס׳ ד״ה ושמו:

מוסף רש״י

יתומים שאמרו. הכא ליפרע מהם לא יפרע אלא בשבועה, אף בגדולים אמרו (כתובות צד:).

עין משפט נר מצוה

יג א מיי׳ פכ״ה מהל׳ מלוה ולוה הל׳ ג ד ופי״ז מהל׳ אישות הל׳ ט סמג עשין לד ומה טוש״ע מ״מ סי׳ קכט סעיף ו ג וטוש״ע אה״ע סימן קג סעיף ו:

יד ב מיי׳ שם סמג עשין מה טוש״ע אה״ע שם:

טו ג טוש״ע מ״מ סימן קח סעיף יח:

טז ד מיי׳ פ״ח מהל׳ גזלה וחבלה הל׳ יא סמג עשין סו טוש״ע מ״מ סי׳ קח סעיף כא וסימן מיט סעיף ג:

תוספות רי״ד

קבלן (דמלו׳ היה) (דבעל) חוב דברי הכל משתעבד קבלן דכתובה וערב דמלוה אתפליגו איבא למ״ד אע״ג דלית ליה נכסים ללוה משתעבד איבא למאן דאמר אי אית ליה לא משתעבד והלכתא בכלהו משתעבד אע״ג דלית ליה לבר מערב דכתובה דאע״ג דאית ליה לא משתעבד מ״ט מצוה הוא דעביד ולאו מידי חסריה: אמר מר זוטרא בר רב נחמן משמיה דרב נחמן שטר חוב היוצא על היתומים אע״ג שכתיב בו שבח אינו גובה אלא מן הזיבורית והכי נמי סבר אביי ורבא פליג עליה ואמר גובה מן השבח כפי תנאו וע״כ לא פליגי אלא כשהתנה זה התנאי על עצמו בחייו דרב נחמן סבר על עצמו הועיל תנאו אבל מיתמי לא גבי אלא בדינייהו מן הזיבורית ורבא סבר כיון דמיניה גבי עידית מדאורייתא כפי תנאו ה״ה הכי נמי גבה מן היתומים אבל אם כתב לו שיגבה ממנו מן העידית בחייו ובמותו הכל לפי תנאו וליכא מאן דפליג בהא שכיון ששיעבד לו העידית בפירוש בין בחייו בין במותו היאך מפקע עכשיו אחרי מותו: ובדין זה משנה הרב שיטתו. והלכתא כרבא דקי״ל כל אביי ורבא הלכה כרבא בר מיע״ל קג״ם: אין נפרעין מן היתומים וכו׳ בעי רבי איבו בר אמי יתומים שאמרו קטנים או אפילו גדולים ואסיק תלמודא והלכתא